

tem unde glorietur contra Paulum. Ad hoc autem jam in superioribus responsum est negando sequelam, quia libertas non obstat quominus actus ipse liber, ex gratia factus, sit donum Dei, et ideo non habet homo unde in se glorietur, quod Paulus refellit; habet tamen unde possit in Domino gloriari, quod si modeste et cum debita humilitate fiat, a Paulo in alio loco commendatur. In tertia parte ejusdem argumenti petitur quomodo cum libertate conversionis stet sententia Pauli: *Non est volentis.* Sed hoc etiam in lib. 5 explicatum est, nam quoad vocationem congruam et præparationem ejus, non est volentis hominis, sed miserantis Dei; quoad executionem vero ita est salus principaliter a Deo, ut etiam sit volentis hominis, quia qui vocat hominem congrue sine illius merito vel voluntate, non salvat illum sine libera illius cooperatione.

CAPUT IX.

UTRUM DISPOSITIO AD JUSTITIAM SIT VERA CAUSA MORALIS, ET IN ILLO ORDINE MATERIALIS CAUSA GRATIÆ HABITUALIS ET REMISSIONIS PECCATI.

1. Dubitatio est de dispositione proxima, et remota. — Assertio 1 de remota dispositione. — Quæstio haec tractari potest de dispositione remota, et de proxima seu ultima; præcipua vero difficultas ejus est de ultima dispositione, et ejus intuitu illam præcipue movemus, ideoque prius breviter de remota dispositione illam expediemus, ut circa proximam paulo diligentius immoremur. Dico ergo imprimis dispositionem remotam ad gratiam habitualē aliquo modo esse causam illius, non tamen per se ac proprie influentem in illam, sed mediate et quasi per accidens. Prior pars per se manifesta est, quia ipsum nomen dispositionis involvit rationem causæ, præcipue quando dispositio est prævia, ac præparans materiam ad introductionem formæ; talis est autem dispositio remota, ut in ipsa voce supponitur; ergo est aliquo modo causa. Item causa (ut Aristoteles dixit) est ad quam sequitur esse rei; sed ex tali dispositione sequitur esse gratiæ, saltem mediate, et remote; nam quia homo se remote disponit, recipit auxilium quo perfectius disponatur, et quia perfectius disponitur, tandem gratiam habitualē et remissionem peccati consequitur; ergo de primo ad ultimum ex remota dispositione gratia sequitur, tanquam ex originali causa in suo ordine.

3. Prima opinio de proxima gratiæ disposi-

2. Secunda conclusionis pars probatur. — Hinc vero recte colligimus aliam assertioonis partem, nimurum, remotam dispositionem respectu habitualis gratiæ non esse propriam et per se causam illius, sed quasi per accidens, etiam in ordine suo. Nam propria et per se causa alicujus effectus est, quæ immediate in illum influit; causa vero causæ quæ cum illa non influit in effectum ejus, sed tantum dedit illi esse, vel virtutem causandi, non est causa per se, sed per accidens, alterius effectus procedentis proxime a sola re producta a priori causa, sicut in causis et effectibus per accidens cernitur. Petrus enim, qui est per se causa Joannis filii sui, tantum est causa per accidens Francisci filii Joannis, nepotis Petri; quia, licet Petrus ipsum esse et virtutem agendi Joanni dederit, ejus tamen actio ibi terminata est, et in generationem Francisci non influit, qui quasi per accidens ad priorem generationem comparatur. Ad hunc autem modum se habet dispositio remota ad habitualē gratiam, nam in illam directe aut per se non influit eo morali modo quo potest influere, quia nec illam per se impetrat, aut ratione illius datur. Sed immediate impetrat aliquid majus auxilium, quo se homo perfectius disponat, et huic perfectiori dispositioni, si ultima sit, commensuratur gratia quæ ratione illius datur. Est ergo dispositio remota (sicut ipsum etiam nomen præ se fert), solum causa mediata, et ideo talis dispositio per se non est necessaria, licet, moraliter loquendo, et juxta modum producendi ab imperfecto ad perfectum homini con naturalem, multum ad justificationem conferat. Ex hac tamen declaratione intelligitur talēm dispositionem, remotam respectu gratiæ habitualis, esse proximam respectu alicujus prioris gratiæ auxiliantis, et respectu illius dici posse propriam ac per se causam moralem contraria ratione. Eademque ratione, si talis dispositio ad gratiam in sacramento conferendam hominem præparet, merito dicetur proxima et per se causa illius, quia illum impetrat, ut Concilium Tridentinum, sess. 14, cap. 4, testatur, et ita in suo genere ratione illius proxime datur, ac denique sub illa consideratione jam non est dispositio remota, sed proxima, ut supra declaravi, et ideo mirum non est quod propriam rationem causæ habeat, ut in sequenti punto comprobabitur. Hæc enim de dispositione remota tantum dicenda occurunt.

3. Prima opinio de proxima gratiæ disposi-

bilire conatur illud principium, quod prima contritio vel dilectio super omnia, effective elicetur ab habitu gratiæ et charitatis. Unde cap. 5, num. 31, non veretur confiteri gratiam habitualē distribui singulis, non quia contriti sunt, sed ut conterantur. Et consequenter cum Concilium Tridentinum, sess. 6, cap. 7, dicat Deum partiri singulis justitiam inhærentem secundum propriam cuiusque dispositionem et cooperationem, exponit illud non loqui de dispositione per contritionem perfectam, sed imperfectam, quæ ad justificationem in sacramento baptismi necessaria est. De qua sola justificatione ibi Concilium loqui, fusissime contendit in eadem 1. 2, disputatione 203, cap. 9, ubi etiam generaliter ostendere conatur nullibi Concilium Tridentinum perfectam contritionem vel charitatis dilectionem assignare pro dispositione ad justificationem vel remissionem peccatorum, sed tantum contritionem et dilectionem imperfectam, quæ est attritio et amor concupiscentiæ Dei, ut asserit in dicta disputatione 203, capite nono, numero 88, et usque ad num. 106 prosequitur. Quam doctrinam brevius repetit in 3 part., disputatione 2, cap. quinto et sexto. Nihilominus tamen in nullo ex his locis simpliciter negat contritionem perfectam esse posse dispositionem ad gratiam habitualē. Imo, in 1. 2, disp. 211, cap. 5, num. 30, fateri se dicit cum communis schola, perfectam contritionem esse dispositionem ad gratiam habitualē. Addit vero distinctionem vel ex parte efficientis, vel ex parte passi, negatque esse dispositionem ex parte efficientis ad infundendam gratiam habitualē; affirmat autem esse dispositionem ex parte passi ad illam recipiendam. Et infra, num. 410 et sequentibus, ait dari quidem dispositionem ultimam ex parte efficientis ad infusionem gratiæ, illam tamen non esse dispositionem ultimam ad remissionem peccatorum, quod in disp. 211 se demonstraturum promittit.

5. Assertio secunda communis. — D. Thomæ auctoritas. — Nihilominus simpliciter asserendum est, primo, in justificatione quæ fit extra sacramentum necessariam esse aliquam ultimam dispositionem, cui soli proxime conjugatur infusio gratiæ habitualis. Hæc est communis doctrina Theologorum, qui interdum sub generali voce dispositionis ultimæ, interdum sub speciali ratione contritionis, vel perfectæ dilectionis loquuntur. Hanc assertiōnem ex professo docui in t. 1 tertiae p.,

disp. 4, sect. 8, et pro illa citavi D. Thom. 4. 2, quæst. 113, art. 5 et 8. Nam in priori docet, ad justificationem semper esse necessarium motum liberi arbitrii et gratiæ, et in posteriori, illum motum concurrere, tanquam dispositionem ultimam, simul quidem tempore, prius autem natura quam sit gratiæ infusio. Unde immerito dictus auctor respondet divum Thomam loqui de dispositione quæ subsequatur infusionem gratiæ, cum, in dicto art. 8, ad 1, expresse D. Thomas dicat quod dispositio subjecti præcedit ordine naturæ susceptionem formæ, licet sequatur actionem agentis, non quacumque, sed per quam ipsum subjectum disponitur, quæ verba capite sequenti latius ponderabimus. Præterea idem D. Thomas, 3 part., quæst. 86, art. 6, docet remissionem peccati esse effectum pœnitentiaæ, secundum quod est principium quorundam actuum humanorum, qui sunt ex parte peccatoris, et materialiter se habent in pœnitentiaæ sacramento, utique quia sunt materiales dispositiones ad justificationem. Et, in solut. ad. 1, declarat in illis actibus includum actu pœnitentiaæ actum fidei formatæ. Et in quæst. 89, art. 1, ad 1, expresse dicit actum primum pœnitentiaæ esse dispositionem ad gratiam consequendam, scilicet contritionem. Et in art. 2 dicit quod motus liberi arbitrii, qui est in justificatione impii, est ultima dispositio ad gratiam. Idem habet in 1, dist. 17, quæst. 2, art. 2, ad 4: *Eodem (inquit) modo sumus causa augmenti gratiæ, sicut ipsius gratiæ, scilicet, per modum dispositionis, non efficientiæ, quæ est solius Dei.* Et quest. 28 de Verit., art. 4, respondet quod contritio est causa remissionis culpæ, in quantum est dispositio ad gratiam. Et ad 2 ait: *Si contritio secundum se consideretur (id est, sine ordine ad sacramentum), non se habet ad gratiam, nisi per modum dispositionis.* Ubi exclusiva maxime consideranda est. Eamque doctrinam in reliquis solutionibus confirmat. Quam docuit etiam Alens., 4 p., quæst. 73, memb. 3, alias quest. 17, memb. 4, art. 7, § 3, et Bonaventura, in 4, d. 17, in prima parte illius, a. 2, quæst. 2. Omitto alios antiquos in 4, dist. 14 et sequentibus, qui communiter docent dari aliquam ultimam dispositionem ad gratiam, et ad remissionem peccati, quævis in illa dispositione explicanda varii sint, quod modo non agimus.

6. *Recentiorum calculo confirmatur.* — Præterea moderni etiam scriptores in hac veritate consentiunt, imprimis Cajetanus et moder-

ni expositores D. Thomæ in citatis locis. Nam, licet contendant contritionem vel primam conversionem perfectam peccatoris effici ab habitibus gratiæ, vel charitatis, aut pœnitentiaæ, nihilominus negare non audent eamdem conversionem esse proximam dispositionem ad habitualem gratiam et remissionem peccati; sed illa duo totis viribus conciliare conantur, ut in capite sequenti videbimus. A fortiori vero illam docent omnes qui tenent actum contritionis non procedere a gratia, neque illam de condigno mereri, quos capite sequenti et infra lib. 42 referemus. Ex his vero qui contra hæreticos scripserunt, allegavi pro hac sententia Stapletonium, lib. 5 de Justificatione, proleg. 4, quoniam ibi amorem Dei inter dispositiones proximas gratiæ numerat. Et quoniam locus est notandus, et male ab aliis exponitur, paulo diligentius illum ponderabo. Aiunt ergo Stapletonium loqui de amore imperfecto, et qui tempore præcedere solet infusionem gratiæ. Sed hoc verbis auctoris repugnat, nam illam opinionem exponendo dicit: *Hanc disponentem dilectionem habuit Magdalena, cum diceret Christus: Remissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Quis autem audeat dicere imperfecte dilexisse, de qua Christus multum dilexisse testatus est? Et tamen de illam dilectione addit paulo inferius idem auctor: *Neque enim vel Magdalæ dilectio aliter esse potest causa quod Deus nos diligat, id est, charitate Dei habitualiter nobis infusa.* Nam, ut jam dixerat, de hac locutione est Christus, cum diceret: *Qui diligit me, diligitur a Patre meo, et ego diligam eum.* Et paulo post: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, etc.* Et infra necessitatem hujus dispositionis probat ex Paulo dicente: *Neque circumcisio aliquid valet, neque præputium (Supple, inquit, ad justitiam consequendam), sed fides, quæ per charitatem operatur.* At hæc omnia de dilectione perfecta esse intelligenda consideranda est. Eamque doctrinam in reliquis solutionibus confirmat. Quam docuit etiam Alens., 4 p., quæst. 73, memb. 3, alias quest. 17, memb. 4, art. 7, § 3, et Bonaventura, in 4, d. 17, in prima parte illius, a. 2, quæst. 2. Omitto alios antiquos in 4, dist. 14 et sequentibus, qui communiter docent dari aliquam ultimam dispositionem ad gratiam, et ad remissionem peccati, quævis in illa dispositione explicanda varii sint, et propriam uniuscujusque dispositionem.

7. *Objicit P. Vazquez, dict. disp. 203, c. 9, num. 108. — Rejicitur.* — At objicit P. Vaz-

novissime scripsit P. Lorca 4. 2, disp. 32 de Grat.

9. *Scriptura robatur.* — Potest autem hæc assertio probari efficaciter ex illis testimoniosis Scripturæ, in quibus Deus promittit justificationem homini facienti quod in se est cum divino auxilio, ut ad Deum convertatur, ut est illud Isai. 55: *Revertatur ad Dominum, et miserebitur ejus, et ad Deum nostrum, quia multus est ad ignoscendum;* et Jerem., 3: *Convertimini, et sanabo aversiones vestras,* ubi aperte conversio postulatur ab homine, ut dispositio necessaria ad indulgentiam et misericordiam consequendam. Et Joel. 2, additur debere esse conversionem ex toto corde: *Convertimini ad me ex toto corde vestro,* etc. Ordo autem et ratio dispositionis optime explicatur per illam conditionem: *Si converteris, convertam te, et ante faciem meam stabis,* Jerem. 15; et si pœnitentiam egerit gens illa, agam et ego, Jerem. 28; et si convertamini, salvi eritis, Isai. 30; et alia similia Ezech. 18 et 33, et in aliis Prophetis leguntur. Quibus certe nihil aliud exigitur ab homine, nisi ut se disponat, et, quantum in se est, cum divino auxilio faciat ut Dei gratiam consequatur. Unde optime dixit divus Thomas 4. 2, quæst. 109, quod se ad Deum convertere, est se ad gratiam præparare. Quod autem in illis locis sermo sit de perfecta dispositione, quam ultimam vocamus, evidens est, tum ex illis verbis: *Ex toto corde, et illis: Cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies,* Psal. 50; tum ex certa promissione, et infallibili connexione, quæ eisdem verbis significatur, ut etiam indicata est a Christo dicente: *Qui diligit me, diligitur a Patre meo,* Joan. 14; et a Jacob., cap. 4: *Appropinquate Deo, et appropinquabit vobis;* tum denique quia semper fuit aliqua ultima dispositio necessaria; ergo incredibile est in omnibus Scripturæ locis solum postulari ab homine imperfectas et remotas dispositiones, et nunquam perfectas, ac sufficietes, et necessarias; hoc ergo maxime fit in dictis Scripturæ locis. Et in eodem sensu dixit Ambrosius, lib. 1 de Pœnit., cap. 4: *Expectat conversionem nostram Deus, ut revertamur ipsis ad gratiam,* ubi sine dubio loquitur de conversione perfecta. Et alia ex Patribus in dicto loco allegavi, et videri etiam possunt scriptores circa allegata Scripturæ testimonia.

10. *Docet Tridentinum.* — Precipue vero convincitur hæc veritas ex Concilio Tridentino, sess. 6; nam cap. 6 crita ullam dubitationem describit dispositionem sufficientem ad

justificationem recipiendam, non solum per baptismi sacramentum in re ipsa susceptum, sed etiam in voto, ut in cap. 4 præmiserat, et tamen de illa subjungit in cap. 7 : *Hanc dispositionem justificatio ipsa consequitur.* Et infra dicit juxta hanc dispositionem justitiam infundi. Et in canon. 3, inter actus quibus ad justitiam disponimur, dilectionem et pœnitentiam ponit. Hæc autem omnia de sola imperfecta et remota dispositione interpretari, et novum, et incredibile est, ut in citato loco late ostendi. Et in superioribus etiam consideravi Concilium loqui de justificatione absolute, sive cum sacramento in re, sive in voto fiat, ut ex cap. 4 manifestum est. Item addo in illo can. 3 definitionem esse universalem de gratia justificationis, et non posse a quoquam restringi ad solam gratiam, que in sacramento re ipsa suscepto confertur. Et similiiter pondero in canon. 9 generaliter definiri, ad justificationem impii necessarium esse voluntatis ejus motum, quo se præparet atque disponat ad justificationis gratiam consequendam. Quæ definitio doctrinalis et absoluta non potest restringi vel ad solam justificationem per sacramentum in re susceptum, vel ad solam dispositionem remotam, quia per illam non cooperatur sufficienter voluntas ad justificationis gratiam consequendam, nec ratione solius remotæ dispositionis dici potest peccator *pœnitere sicut oportet, ut ei justificationis gratia infundatur.* Quibus addi possunt quæ idem Concilium, in sess. 14, cap. 4, de eadem dispositione tradit, quæ in eodem loco ponderata sunt, et paulo post ea, quasi per recapitulationem, ponderabimus.

11. Ratio.—Ultimo, addi potest ratio efficax ex illo principio in hac materia a D. Thoma sumpto 4. 2, quæst. 112, art. 2, quod nulla forma introducitur nisi in materia disposita; illud enim verum est de dispositione ultima seu proxima, non de sola remota, quia forma non introducitur in materia tantum remote et imperfecte disposita. Ex illo autem concludit D. Thomas quod ad gratiam præexigitur aliqua præparatio; ergo præexigitur præparatio per aliquam dispositionem proximam et ultimam; ergo, generatim loquendo, et abstrahendo a qualitate seu perfectione actus, in quo talis dispositio posita est, evidentissimum est aliquam dispositionem ultimam esse necessariam in omni justificatione peccatoris. Quod in hunc modum declaro et confirmo: nam si aliquis peccator sit dispositus per attronionem, seu contritionem, dilectionemve

imperfectam, non statim justificatur, secluso sacramento, et, licet multo tempore in illa permanserit, nunquam justificabitur, utique sine sacramento (sic enim semper loquor). Idemque erit de quacumque dispositione ita imperfecta, ut illi non statim et in eodem momento conjugatur gratia; quia si per unum instans existit sine infusione gratiæ, etiamsi longo tempore in eodem statu perseveret, non sufficiet ad justificationis gratiam obtinendam, quia sola temporis duratio nihil ad infusionem gratiæ conferit, ut ex tomo 3 tertiae partis, disput. 7, sect. 5, suppono. Ergo necesse est ut dispositio crescat, et ad illud punctum perfectionis perveniat, in qua gratiæ infusio ab illa non separatur nec retardatur; hanc autem vocamus ultimam seu proximam dispositionem. Ergo hæc est in omni justificatione necessaria. Declaratur præterea in hunc modum, quia ex duobus peccatoribus se disponentibus ad justitiam, unus justificatur, et non alius; sed hoc non est ex solo arbitrio Dei, cum aequaliter promiserit veniam omnibus pœnitentibus; ergo ratio aliqua reddenda est ex parte ipsorum hominum. Hæc autem non est alia, nisi quia unus tantum se disponit remote, et alius proxime; ergo est necessaria dispositio proxima. Quod adeo verum est, ut, etiam in justificatione per sacramentum, si ex duobus suscipientibus sacramentum, unus justificatur et non alius, ratio reddenda sit ex parte dispositio, quia unus habuit dispositionem proximam, saltem in ordine ad sacramentum (ut supra declaravi), et non alius; ergo etiam idem est extra sacramentum cum proportione. Denique etiam quando unus in justificatione majorem gratiam habitualis recipit quam alius, ratio proxima reddenda est ex meliori dispositio recipientis, juxta doctrinam Concilii Tridentini; ergo idem cum proportione dicendum est in prima justificatione.

12. Assertionem de peccati remissione.—*Vazquez, disp. 203, c. 9, num. 111, et d. 211, per totam.*—Secundo, ad majorem declarationem, addendum est hanc dispositionem ultimam non solum esse necessariam ad infusionem primæ gratiæ, sed etiam ad remissionem peccati. Hanc assertionem specialiter propono, quia auctor contrariae sententie, ut retuli, inter hæc distinguit. Et licet admittat contritionem, dilectione perfectam, esse aliquo modo dispositio ad receptionem habitualis gratiæ ex parte passi, absolute negat esse dispositio ad remissio-

nem peccati. Nobis autem non minus certum hoc posterius videtur quam primum. Primo, quia Theologi quos allegavimus loquuntur expresse de dispositio ultima necessaria ad remissionem peccati obtainendam. Signatim D. Thomas, 3 p., quæst. 86, art. 2, et 1. 2, quæst. 111, art. 3, 5, 6 et 8; Alexand. Alens., et fere cæteri; quibus addit Bonaventuram, in 4, distinct. 16, 1 p., art. 4, quæst. 1, ad 2, dicentem, contritionem non per seipsam, sed mediante gratia, remittere peccatum, utique disponendo ad illam, et consequenter ad remissionem peccati. Item Palud., in 4, d. 17, quæst. 1, art. 1, concl. 1. Unde si fortasse Theologi in aliquibus locis loquuntur solum de dispositio ad gratiam, non ideo excludunt remissionem peccati, quia, neque necesse est ut ubique omnia explicit, et illa duo ita inter se conjuncta sunt, ut sub uno aliud comprehendant, ut mox explicabimus. Secundo, quia testimonia Scriptura expressius loquuntur de necessitate dispositio ad remissionem peccatorum, imo vix aliter comprehendunt dispositio ad gratiam, nisi quatenus ipsa peccatorum remissio per gratiam fit. Assumptum patet ex illis verbis: *Convertimini, et sanabo aversiones vestras;* quid enim sunt peccata, nisi aversiones? aut quomodo sanantur, nisi quia remittuntur? Et eamdem vim habet illud Isai. 55: *Revertatur ad Dominum, etc., quia multus est ad ignoscendum,* id est, ad remittenda peccata. Unde etiam est illud Psal. 31: *Dixi: Confitebor adversum me, etc., et tu remisisti iniquitatem peccati mei.* Item illud Ezech. 18: *Convertimini, etc., et non erit vobis in ruinam iniquitas,* et capite 33: *Si impius egerit pœnitentiam, etc., omnia peccata ejus non imputabuntur ei,* et similia sunt in Scripturis frequentia.

13. Est expressa doctrina Concilii Tridentini.—Tertio, quia id satis expresse docet Concilium Tridentinum, nam in sess. 6, c. 5 et sequentibus, semper dicit hominem se disponere cum divinae gratiæ auxilio ad justificationem; sub justificatione autem impii remissionem peccatorum includit, ut ex c. 4 constat. Unde c. 7 sic inquit: *Hanc dispositionem justificatio ipsa consequitur, quæ non est sola peccatorum remissio, sed et renovatio;* utrumque ergo vult in justificatione includi, et utrumque subsequi ad sufficientem et debitam dispositio. Et in sess. 14, c. 4, post definitam contritionem, addit: *Fuit autem quoris tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius.* Ubi

lendi peccatum, et ideo actus, qui est dispositio ad gratiam, non est dispositio ad effectum remittendi peccatum, sed formaliter facit illum. Hæc vero responsio falsam doctrinam supra refutatam supponit, nimurum, actum amoris vel contritionis remittere formaliter peccatum; secluso ergo illo falso dogmate, evidens est consecutio, actum qui est dispositio ad gratiam, esse etiam dispositionem ad remissionem peccati. Præterea retorqueri potest illa responsio, quia ex illa sequitur, de facto gratiam habitualis non expellere formaliter peccatum, quia invenit expulsum per dispositionem ad ipsam gratiam; consequens autem supra improbatum est, et illimet autores non audent illud admittere, quia plane repugnat Concilio Tridentino, dicto c. 7, ut supra etiam expendimus. Denique discursus supra factus de gratiæ infusione potest hic fieri de remissione peccati; nam ex duobus peccatoribus aliquo modo se disponentibus ad justificationem, unus assequitur remissionem peccatorum, et non aliis; at illa disparitas provenit ex parte illorum, quia Deus de se paratus est utrique remittere; ergo expectat Deus dispositionem ultimam et perfectam ad remissionem peccatorum. Item unius datur plenior remissio quam alteri, saltem quoad commutationem penæ æternæ in temporalem majorem vel minorem, quod etiam in dispositione inæquali fundatur; ergo sicutum est ipsam remissionem culpæ intuitu alieijus dispositionis fieri.

15. *Assertio quarta difficultatem capitatis solvens.* — *Resolvitur proximum dubium.* — Dico tertio: ultima dispositio ad justificationem est in suo genere vera et per se causa primæ gratiæ et remissionis peccati. Hanc assertionem addo, licet in præcedentibus aperte contineatur, ut examinem distinctionem illam ex parte passi, vel ex parte agentis; nam vel repugnantiam involvit, vel non procedit de dispositione, quæ veram rationem causæ habeat respectu formæ ad quam dicitur esse dispositio. Duplex enim dispositio cogitari potest in aliquo subjecto, respectu alieijus formæ in illo introducendæ: una est præparans subjectum, et adaptans illud ad talam formam, et consequenter quasi determinans ipsum agens, seu inclinans illum ad talam formam inducendam, sicut organisatio talis corporis humani hanc materiam disponit ad talam animam, et in suo genere determinat, et quasi movet, et inclinat Deum ad talam animam creandam in illo corpore. Alia

vero dispositio esse potest, quæ requiritur in tali subjecto informato tali forma, ut talis forma habeat in illo connaturalem statum, et quasi convenientem ornatum, sicut in corpore tali anima informato dispositio apta dici potest talis pulchritudo et complexio, ac sensuum vivacitas, et similes. Atque hujusmodi dispositio non est proprie causa formæ, vel introductionis ejus, sed potius est quasi passio, seu proprietas consequens formam. Dico ergo dispositionem hanc ultimam esse prioris generis, juxta modum accommodatum dispositioni morali, atque ita esse veram et propriam causam gratiæ et remissionis peccati in eodem genere causæ moralis.

16. *Concilium Tridentinum probat.* — Sie ergo explicata conclusio probatur imprimis ex Concilio Tridentino, dicto cap. septimo, dicente: *Hanc dispositionem justificatio ipsa consequitur*, utique, tanquam effectus causam suam, non enim potest ibi aliis consecutionis modus excogitari. Et infra dicit, *justitiam singulis infundi secundum propriam cuiusque dispositionem et cooperationem*. Ex quo aperte sequitur dispositionem hanc esse præparantem et coaptantem subjectum ad talem formam, et consequenter quasi determinare Deum, ut talem modum seu gradum formæ inducat. Deinde in sess. 14, cap. 4, dicit contritionem semper fuisse ad impetrandam remissionem peccatorum necessariam; causa autem impetrans, causa vera moralis est, et per illam causalitatem optime declaratur quomodo hæc dispositio determinet agens ad inductiōnem talis formæ, nempe impetrando, et (ut statim ibidem dicitur) *hominem ad remissionem peccatorum præparando*, ut nimurum Deus intuitu illius dispositionis peccata remittat; hoc ergo modo est talis dispositio vera causa primæ gratiæ et remissionis peccatorum. Estque hæc doctrina valde consenteana modis loquendi Scripturae in citatis locis: *Si peccator egerit pœnitentiam, vita rivet, et non morietur*, et similibus. Quamvis enim ex conditionali locutione formaliter non inferatur causalitas, tamen in materia promissiva (ut sic dieam) optime infertur, quando conditio requisita est aliquod obsequium liberum exhibendum ab eo cui talis promissio sub tali conditione fit, et intuitu cuius aliquid promittitur, quia tunc illud opus, quod exigitur, est moralis ratio obtinendi quod promittitur, et hoc est esse causam moralem. Hoc autem modo offertur remissio peccatoribus, si pœnitentiam agant, et conversio Dei ad ipsos per

gratiam, si ipsi ad Deum per congruentem dispositionem convertantur. Ultra dicta vero testimonia invenimus in Scriptura illam locutionem Christi Domini, Luc. 7: *Ideo dico tibi, remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum*, quæ verba in seq. cap. latius expendimus, et ibidem testimonia Patrum addemus, quamvis in superioribus multa satis allegaverimus quæ de remissione peccatorum, et dispositione quæ sit causa ejus, clariss et expressius quam de dispositione ad habitualis gratiam, loquuntur; et formaliter vel æquivalenter utuntur his locutionibus: Homini infunditur gratia, quia se ad illam sufficienter præparat cum auxilio gratiæ; et: Homini remittuntur peccata, quia conteritur. Si ergo istæ locutiones veræ sunt, ut revera sunt, etiam est verum, amorem super omnia, vel contritionem, esse veram causam gratiæ et remissionis peccatorum.

17. *Confirmatur Scripturis. Ratio.* — Hoc præterea confirmant illi modi loquendi Scripturæ: Homo, diligendo vel pœnitendo, sanctificat animam suam, aut sanctificat se; nam in his denotatur aliqua causalitas ex parte hominis per actus suos, quæ non potest esse nisi dispositiva, vel saltem necessarium est illam esse omnium primam. Idem colligimus ex illis locutionibus: *Fides tua te salvam fecit*, Luc. 7; *Justificamur ex fide, et per fidem*; *reputatur fides ad justitiam*, Rom. 3, 4 et 5; ad Galat. 3 et 4. Quæ omnia intelliguntur de fide per charitatem operante, ut ad Galat. 5 explicatur, et omnia significant causalitatem aliorum nostrorum actuum circa justitiam et remissionem peccatorum. Ratio denique supra facta hie applicari potest, quia hoc uno modo operanti per fidem et auxilium gratiæ remittit Deus peccata, et alteri, vel non operanti, vel imperfecte operanti, peccata non remittit; sed hoc non est nisi quia ille proxime se disponit, et non iste; ergo dispositio est causa justificationis in qua includitur tam remissio peccati quam infusion habituum, ut dictum est. Neque obstat, si quis dicat inde solum inferri talem actum esse conditionem sine qua non, quia hoc non excludit moralis causam, cum illa conditio libera sit, et talis ut moraliter influat in effectum, excitando agens, ut intuitu illius talem effectum conferat.

18. *Declaratur.* — Quæ comparatio optime etiam declaratur ex eo quod ex duobus vere pœnitentibus alteri minor gratia pleniorque peccatorum remissio confertur, quod non est,

nisi ratione melioris dispositionis, ut Concilium tradit cap. 7, et docent communiter Patres. Unde Cyprianus, epist. 2: *Nostrum tantum sicut pectus, et pateat; quantum illud fideli capacis afferimus, tantum gratiæ inundantis haurimus*. Et Hieronymus, lib. 2 contra Jovinianum, attingens illud ad Ephes. 4: *Unicuique nostrum data est gratia secundum mensuram* (ut ipse legit) *gratiæ Christi*, addit: *Non quod mensura Christi diversa sit, sed tantum gratiæ ejus infunditur, quantum valemus haurire*, quod latius tradit in ejusdem loci commentariis. Et confirmat D. Augustinus, tract. 74, distincte declarans primam et secundam justificationem, dicens: *Ceteris ad mensuram datur spiritus, et datus additur donec unicuique pro modo suæ perfectionis propria mensura compleatur*; et tract. 32: *Quantum vas fidei attulerit ad fontem, tantum implet*, utique de Spiritu Sancto, et loquitur aperte de prima justificatione. Sicut ergo ex parte hominis aliqua causa datur cur perfectius justificetur quam aliis, ita in quolibet pœnitente qui extra sacramentum justificatur, datur ex parte ejus causa proxima, cur ei potius quam alii peccata remittantur, quæ non est nisi proxima dispositio; est ergo illa vera causa talis effectus. Neque contra hoc video novam difficultatem, nam illa quæ solet sumi ex causalitate formalis amoris, superius exclusa est; quæ vero sumi potest ex causa efficiente, licet etiam ex dictis in lib. 6 expedita sit, plenius et proprius in cap. 11 tractabitur.

CAPUT X.

EXPENDITUR LOCUS LUC. 7: REMITTUNTUR EI PECCATA MULTA, QUONIAM DILEXIT MULTUM, IN CONFIRMATIONEM DOCTRINÆ SUPERIORI CAPITE TRADITÆ.

1. *Hujus capituli occasio.* — *Culpa et pena ibi remittitur.* — *Confirmatio optima.* — Diximus in præcedenti capite amorem Dei super omnia esse veram causam dispositivam infusionis primæ gratiæ, et consequenter infusionis justitiae, hæc enim duo evidenter conjuncta sunt, eamque doctrinam ex illis Christi Domini verbis confirmavimus, que in hoc capite fusius ponderare libuit, quia celebris est locus in hac materia, et non desunt viri graves qui ad alium sensum improprium illa detorqueant. Nos ergo censemus verba esse, ut sonant, in omni proprietate intelligenda de causa remissionis peccatorum. Quod ut ostendam,